[א]ולכתוב עליה פרוסבול [ב]ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות ואי אמרת בעינן צבורים כל שהוא למאי חזי תרגומא רב שמואל בר ביסנא קמיה דרב יוסף כגון שנעץ בה מחט א"ל רב יוסף [א]קבסתן [ב]איכפל תנא לאשמועי' מחט אמר רב אשי מאן לימא לן דלא תלה בה מרגניתא דשוויא אלפא זוזי ת"ש אמר ר' אלעזר [ג]מעשה במדוני אחד שהיה בירושלים שהיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע מה עשה הלך ולקח בית סלע סמוך לירושלים ואמר [ד]צפוני זה לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו את דבריו ואי אמרת בעינן צבורים בה בית סלע למאי חזי מי סברת בית סלע סלע ממש מאי סלע דנפיש טובא ואמאי קרו ליה סלע דקשי כסלע ת"ש דאמר רב יהודה [ה]א"ר מעשה באדם אחד שחלה בירושלים כרבי [ו]אליעזר ואמרי לה בריא היה כרבנן שהיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין לו תקנה עד שיקנם ע"ג קרקע מה עשה הלך ולקח בית רובע סמוך לירושלים ואמר טפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו חכמים את דבריו ואי אמרת בעינן צבורים טפח על טפח למאי חזי הכא במאי עסקינן לדמי ה"נ מסתברא דאי ס"ד מאה צאן ומאה חביות ממש ניקנינהו ניהליה בחליפין ואלא מאי לדמי ניקנינהו ניהליה במשיכה אלא דליתיה למקבל מתנה ה"נ דליתיה למקבל מתנה וניזכינהו ניהליה אגב אחר לא סמכה דעתיה סבר שמיט ואכיל להו ואלא מאי אין לו תקנה ה"ק למאי דלא סמכה דעתיה אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע תא שמע [ז]מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה אמר להם רבן גמליאל לזקנים עישור שאני עתיד למוד

נתון

ולכתוב עליה פרוסבול. דאמרינן במסכת גיטין (דף לז.) אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע ואם יש קרקע כל שהוא ללוה כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול ושוב לא תשמטנו שביעית דכי תקון הלל פרוסבול אשיעבוד קרקעות תקון דמלוה המלויה היא: **למאי חזי.** כמה מטלטלין יצבור בה: **שנעץ בה מחט.** ואותה מחט היה מוכר לו עם הקרקע: **קבסתן.** ליערמני: **איכפל תנא.** הולך תנא לטרוח ולהשמיע קניני מחטין: **מדוני.** מאותו מקום כדכתיב (יהושע יב) מלך מדון אחד: **אין לך תקנה.** לקמן פריך וליקנינהו במשיכה או בחליפין: **שיקנם על גבי קרקע.** ולא היה לו קרקע: **ולקח לו בית סלע אחד גרסי'.** וקס"ד קרקע מלא רוחב סלע שהוא מטבע. ל"א סלע ממש שהוא גבוה ומדוד ואין להעמיד עליו צאן וחביות: **דקשי כי סלע.** דאינה בת זריעה (היא) ולקחה בזול: **שחלה בירושלים.** ומאן דתני חלה סבר לה כר' אלעזר דאמר בבבא בתרא[ח] אחד בריא ואחד מסוכן אין דבריו קיימין בדיבור אלא בקנין דלית ליה דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו לפיכך אמרו אין לו תקנה להקנותו אלא על גבי קרקע ולקמיה פריך וניקנינהו במשיכה או בחליפין: **ואמרי לה שהיה בריא.** אבל חלה לא אצטריך להכי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין כרבנן דפליגי אדר' [ט]אליעזר: **בית רובע.** בית זריעת רובע הקב לפי חשבון סאתים כחצר המשכן[י]: **לדמי.** מעות היו בידו ליתן מתנה וכבר דמי מאה צאן ומאה חביות עליו: **הכי נמי מסתברא.** דמעות היו ולפיכך לא יכול לקנותו בחליפין דקי"ל בפ' הזהב (ב"מ ד' מו.) אין מטבע נקנה בחליפין: **במשיכה.** יבא המקבל וימשוך: **הכא נמי ליתיה למקבל.** שיתן כליו למקנה [כ]דכלים של קונה בעי[ל] שהקונה פושט כליו למקנה ואחר לא היה שם שחפץ בהנאתו של קונה ליתן כליו בשבילו: **וניזכינהו ניהליה.** במשיכה ע"י אחר זכה באלו לפלוני: **לא סמכה דעתיה.** דהאי נותן ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין מפני שהמטלטלין בידו והיה מקיימם בביתו: **מאי אין לו תקנה.** הא יכול לזכות על ידי אחרים אם ירצה: **שהיו באין בספינה.** ושכח ולא נתן רשות לתרום:

נתון

ולכתוב עליה פרוסבול. דאמר במסכת גיטין (דף לז.) אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע אבל אמטלטלין לא מפני שיכול לכלותן אבל אם יש לו קרקע כל שהוא ללוה כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול ושוב לא תשמטנו שביעית וכי אין לו קרקע אין כותבין עליו משום מלתא דלא שכיח שמלוין לאדם שאין לו קרקע[א] ומלתא דלא שכיח לא עבדו רבנן תקנתא[מ] ור"ת פי' דהיינו טעמא [נ]שכותב פרוסבול על הקרקע משום דראוי לגבות חובו ואע"ג דליכא אלא קרקע כל שהוא חזי לגבות כל חובו[ב] כי ההיא דקטינא דאביי דכתובות בפרק מי שהיה נשוי (דף לא:) דגבי והדר גבי [ס]: **ה"נ אלא מאי לדמי** נקנינהו ניהליה במשיכה דליתיה למקבל מתנה ונקנינהו ניהליה אגב אחר לא סמכה דעתיה סבר שמיט ואכיל. וכן הגיה רש"י בפירוש כתיבת ידו[ג] ולפי גירסא זו בא לקיים הכי נמי מסתברא דלעולם מיירי לדמי ובעינא צבורים דאי בחביות נקנינהו בחליפין אגב אחר דליכא למימר שמיט ואכיל כיון שלא יבואו לידו אבל המעות שצריך שיבואו לידו למשוך יכול לומר אשמרם ושמיט ואכיל אבל ברוב ספרים כתוב גירסא אחרת אלא מאי לדמי ליקנינהו ניהליה במשיכה אלא מאי אית לך למימר דליתיה למקבל מתנה דליקניה הכא נמי דליתיה למקבל מתנה ליקנינהו בחליפין ויקנינהו ניהליה אגב אחר לא סמכה דעתיה ולפי גירסא זו אינה עומדת [ע]הכי נמי מסתברא ומכאן מדקדק ה"ר שמעי' דאין מועיל קנין סודר אלא בפני הקונה שלכך לא הקנה לו בחליפין ע"י אחר שלא היה מועיל כלום כיון דליתיה למקבל מתנה בפניו ופלא גדול הוא בעיני ריב"ן שהרי מעשים בכל יום שקונין בסודר שלא בפני הקונה המקבל מתנה ועוד תדע שבכל הגמרא משמע שמועיל קנין סודר שלא בפני הקונה ע"י אחר שהעדים קונין מן המקנה עבורו כדאמר וקניא מיניה במנא דכשר למיקניא ביה (ב"מ דף מז.) ובכמה דוכתין אמרי'[פ] שקנו מידו והוא דקנו מידו משמע בכל מקום שהעדים רגילין לקנות מן המקנה לצורך הקונה ואם אין מועיל קנין העדים אלא בפניו למה עשאוהו עיקר והניחו קנין הקונה דמועיל לעולם אבל של עדים אין מועיל אלא כשיעשה בפני הקונה[ד] וגם למה הורגלו לעשות בסודר של עדים כיון שאין מועיל כלום אלא בפני הקונה ואז הוא יכול לעשות כמו עדים ומיהו יש ליישב גירסא זו לפי מה שפירש בקונטרס דפי' ה"נ דליתיה למקבל מתנה ולכך לא הקנה לו בחליפין ע"י אחר שלא היה שם שום אדם שהיה חפץ בהנאתו של קונה ליתן סודרו עבורו משום דלאו בעי מקנה פסיק ליה[צ] אבל אמת הוא אי הוה משכח הוה מהני: **מעשה** ברבן גמליאל וזקנים. פי' בקונטרס רבן גמליאל לא תרם ושכח ולא נתן רשות לתרום בעודו בספינה שהיה ירא שמא יאכלו בני אדם ממנו[ה] ויסמכו עליו וסבורים שתרם דחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן[ק] וקשה דא"כ מה היה מועיל תיקונו אדרבה גרע טפי שמא יאכלו בני ביתו הכל ואף העישור עצמו מיהו יש לתרץ כן שלא היה לו חששא בכך שהיה הרבה תבואה בכרי והיה יודע שלא יאכלו בני ביתו הכל קודם שיבא ומן המותר יפריש מעשר ומיהו קשה איך יצא מביתו עד שלא תיקנו ושלא הודיעם שאינו מתוקן והא אמרינן חזקה על חבר שאין מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ועוד קשה למה היה צריך ליתן להם ולהשכיר להם מקום בקריאת שם סגי ועוד קשה והלא לא עשה כלום כיון שלא אמר שיהא מעושר[ו] ועוד היה לו לפרש כמה מעשר כי ההיא דהלוקח יין מבין הכותים (דמאי פ"ז מ"ד) דאמר עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ועוד קשה [ר][דבסיפא] תני א"ר יהושע תרומת מעשר שאני עתיד למוד נתון לר' אלעזר בן עזריה שהיה כהן[ש] למה הוצרך לזה והלא לא היה לו לירא שמא יאכלו בני ביתו ממנו שהרי התבואה היתה בבית רבן גמליאל ולא היו יודעים שנתנו לו ועוד קשה כיון שלא קבע מקום לצפונו או לדרומו מה הועיל בהפרשתו דהא תניא בתוספתא[ת] [א]מעשר שני שנתפזר זה מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום חכמים אומרים לא קרא לו שם עד שיקבע לו מקום לצפונו או לדרומו ומייתי עלה ההיא עובדא דרשב"ג [ב]ור"י ור' יוסי שנתארחו אצל בעל הבית אמרו נראה היאך מעשר בעה"ב הזה פירותיו והיה אומר פירות שבכלי זה יהיו מחוללין על מעות שבדלוסקמא אמרו לו לא ואכול מעותיך השכרת מעות ואיבדת נפשות ואמר ר"ת שזמן הביעור היה שהיה צריך לבער מעשרותיו מתוך ביתו וליתנם לבעליהן וכן משמע בתוספתא[ז] דמסכת מעשר שני דקתני כיצד מצות ביעור נותנין תרומה ותרומת מעשר לכהן מעשר ראשון ללוי מעשר [ג]שני ומעשר עני לעני ומתבערין בכ"מ ור"ש אומר הבכורים נותנים לכהן כתרומה וקתני בתר הכי מי שהיו פירותיו לגוריס ורחוקים

ממנו

עין משפט נר מצוה

רפה א מיי' פ"ט מהל' שמיטה ויובל הל' יט סמג לאוין רעא [טוש"ע חו"מ סי' סז סעיף כב]:

רפו ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הל"ט טוש"ע חו"מ סי' רב סעי' ז:

◆

מוסף תוספות

א. דאמטלטלים דידיה לא סמיך לפי שיכול לכלותם. תוס' הרא"ש. ב. דבהכי חשבי ליה רבנן נגוש ועומד. ריטב"א. ג. וכן מוכח בפי' ר"ח שפי' ונזכינהו ניהליה אגב אחר המעות. תוס' הרא"ש. ד. אלא ודאי משום דרוב קניינין זוכים מן המקנה לצורך הקונה שלא בפני הקונה נקט בגוליה תלמודא האי לישנא. שם. ה. ויאכלו טבל. תוס' ב"מ יא. ו. אלא נתן להם עישור שהוא עתיד למוד. תוס' הרא"ש. ז. התוס' בב"מ מביא ראי' ממשנה וצ"ע. מהרש"א.

◆

תוס' ר"י הזקן

מדוני אחד. ממדון, דכתיב (יהושע יב, יט] מלך מדון אחד. בית סלע. קס"ד מקום רחב כסלע שהוא מטבע. כר' אליעזר. דאמר בפי' מי שמת [ב"ב קנו, ב] דאפילו מסוכן המחלק נכסיו לא קנה עד שיקנה בחזקה. כרבנן. דפליגי עליה ובריא היה. אבל אם היה חולה קנה בלא חזקה, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו. ומת וקיימו. שנתנו לזה המתנה. למאי חזי. והיכי קנה. אלא לא בעינן צבורין. וא"ת לא נתנו לו משום דקנה, דודאי לא קנה הואיל ולא הוי צבורים אלא משום לקיים דברי המת, דהא בספ"ק דגיטין [יד, ב] גבי הילך מנה לפלוני משמע דאפילו לבריא אמרינן מצוה לקיים דברי המת. וי"ל דאי לא קנה מחיים לא היו נותנים לו המתנה, דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא במה שמוציא מתחת ידו כגון הולך מנה לפלוני. דאי לא תימא הכי הא דקיי"ל בפי' מי שמת [ב"ב קנא, ב] מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואע"ג דמית, אמאי, נימא מצוה לקיים דברי המת, אלא לאו ש"מ כדפרישנא. לא לדמי. לעולם בעינן צבורות ודפי מאה צאן ומאה חביות נתן לכל אחד והיו צבורים לכל טפח וטפח. בחליפין. אבל מטבע אין נקנה בחליפין. אגב [אחרן]. אמאי אין לו תקנה. לא סמכה דעתיה. דהאי נותן הואיל [ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין]. ואסיקנא דלא בעינן צבורים ומאה צאן ממש הוא. ושמעינן מיהא דאפילו מטלטלי נקנים עם נכסים שיש להם אחריות. בספינה. ושכח ולא תרם.

מסורת הש"ס

א) [ר"ח פירש קבסתן גנבת דעתינו כלומר נמצא גנב או קליפטוס והערוך ערך קבס האריך עוד יסוף דבריו כלומר שמרלה את חבירו דבר מטונף וכו' ע"ש וז"ל הרב אלפס ב"ב פ"ה ד' קלא. דפוס ווילנא כך קבסתן כלומר הפכת את בני מעי להקיאם], ב) סנהדרין נה, ג) ב"ב קנו., ד) [כת"י: נפוטו של זה], ה) [כת"י: אמר רב], ו) [כת"י אלעזר] [ועי' ביפה עינים], ז) מעשר שני פ"ה מ"ט ב"מ יא, ח) [דף קנו ע"א], ט) [נדל"ל אלעזר], י) [עירובין כג ע"ב], כ) [בדפו"ר: דכליו של קונה בעינן], ל) [ב"מ מו ע"א], מ) [כתובות ע ע"ב], נ) [בדפו"ר: סמוכין, וכל"ל], ס) [ועי' היטב תוס' גיטין לז. ד"ה אלא ותוס' ב"ב כו. ד"ה ולכתוב], ע) [עי' תוס' יומא פד. ד"ה ה"נ], פ) [כתובות קב ע"ב, ב"מ קג ע"א], צ) [נדרים מח ע"ב וע"ש בתוד"ה ומאן], ק) [פסחים ע ע"א], ר) רש"ל, ש) [עי' רש"י יבמות פו ע"ב ד"ה לא"ע], ת) [למעש"ם פ"ו ה"ו], א) [תוספתא], ב) [בדפו"ר: ורבי יהודה], ג) [במהרש"א ועמדו"י מגיהים: מעשר עני לעני מעשר שני וביכורים מתבערין בכל מקום], ד) [נדל"ל אלעזר].

◆

מוסף רש"י

ולכתוב עליה פרוסבול. תנן במסכת גיטין (לו.) הלל תיקן פרוזבול שראה שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת ועוברים על מה שכתוב השמר לך פן יהיה דבר וגו' עמד והתקין תקנה שלא תשמט שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרוזבול וזה גופו של פרוזבול מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה, ומי לא משמטת ליה שביעית דלא קרינא ביה לא יגוש שאין תובע חובו אלא ב"ד, והתם מוקמינן לה בשביעית בזמן הזה דרבנן, ואמרינן התם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, אבל אין לו קרקע ללוה לא כתבינן ליה, דהלואה דלא שכיחה היא דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע הלוה, וכשאין לו לא תיקן הלל פרוזבול (ב"ב כו.). דדמי כמאן דגבייה ליה משכון דמקרקעי דלוה משתעבד ליה וגבי משכון לא משמטא שביעית דלא קרינא ביה לא יגוש הואיל ואית ליה משכון ולא רצו ב"ד לעקור תקנת שביעית מן התורה (רשב"ם ב"ב קו.). ואע"פ שאינו שוה כל החוב כדתני לקמיה קרקע כל שהוא דאמרן (גיטין לז:) אפילו מלא מחט גונה מלא קרדום כמעשה דקטינא דאביי (כתובות צא.). (גיטין לז.). **במדוני.** על שם מקומו (רשב"ם ב"ב קנו: ושם במדוני). **וביקש ליתנם.** שהיה שכיב מרע לדברי ר"א ומקבלי מתנה לא הוו גביה (שם). **אין לו תקנה.** לזכות כהן המקבל מתנה לפום מאי דלא סמכה דעתן עד שיקנה כו' (שם). **ולקח בית סלע.** שאינו ראוי לזריעה וקנאו בזול לשם כן על מנת להקנות לו (שם). **בריא היה.** בשעת מתנה ואח"כ מת (שם). **עישור שאני עתיד למוד.** מכר שלא עישר מעשרותיו והוקשה לו ומיהר לעשרן כאשר הוא שם (ב"מ יא.).